

Ders 9

Кыргызстан Экономикасы

(Kırgızistan Ekonomisi)

Kırgızistan SSCB zamanındaki ekonomik bölgeleştirmeye göre madencilik, makine sanayi, elektr enerjisi üretimi, ince yünlü koyun yetiştirme, pamuk, buğday, pancar, tütün üretiminde uzmanlaştırılmıştır.

Bağımsız devlet olarak Kırgızistan aynı imkanlara ve kaynaklara şu anda da sahip. Ülkede hayvancılık ve arıcılık sektörleri da önemli yer tutmaktadır. Ülkede makine, otomotiv; gıda, çimento sanayileri gelişmiştir. Kırgızistan'ın başlıca yeraltı zenginliklerini altın, kömür, ham petrol, doğal gaz, ham çelik, civa, antimon, çinko, kalay teşkil etmektedir.

Akarsular üzerinde kurulan sayısız hidro-elektrik santrallerinden elde edilen enerji 175 milyar kilovatsaati bulur ki, Kırgızistan bunun önemli bir kısmını komşu ülkelere satmaktadır.

Kırgızistan'ın ürettiği standart antimon, dünya pazarlarında rahatlıkla alıcı bulmaktadır. Orta Asya'nın en büyük ipek fabrikalarının çoğu Kırgızistan'da kurulmuştur. Kırgız Türkleri kendi ihtiyaçlarını karşıladıkları gibi, komşu ülkelere de ipek ihraç etmektedir. Kırgızistan'da çalışan nüfusun % 27'si sanayi sektöründe faaliyet göstermektedir.

Özellikle Sovyetler döneminde önemli turizm merkezine dönüşmüş olan Isık-Köl çevresi ülkenin en turistik bölgelerinden biri. Geniş ormanlık alanları kadar kış sporlarına ve dağ sporlarına bağlı turizmin de gelişmekte olduğu ülke macera severler için müthiş imkanlar sunmaktadır. BDT ülkeleri arasında Dünya Ticaret Örgütüne ilk olarak Kırgızistan'ın üye olması (1998), BDT'de yer alan ekonomik partnerleri tarafından olumsuz karşılanırsa da, bu adım Kırgızistan'ın dünya ekonomisine entegre olmasında önemli bir başarı teşkil etmiştir.

Madencilik

Zengin kömür yataklarıyla Kırgızistan Orta Asya'da etkin bir yere sahiptir. 1983 yılında belirlenmiş olan 30 milyar tonluk rezervi bulunan 30 madenden günümüzde sadece yedisi işletilmektedir. Rezervi fazla büyük olmayan petrol ve gaz Fergana bölgesinde tespit edilmiştir. Petrolün 9, gazın 6 kaynağı çok perspektifli olduğu tespit edilmiş ve araştırmalarına devam edilmektedir. Çüy'de, Isık-Köl'de turbanın büyük rezervleri vardır.

Demirin büyük rezervi Cetim dağlarında bulunmuştur. Onun muhtemel rezervi 10-11 milyar ton. Demir filizi oranı % 30-35. Cetim demir kaynağı ile Özgön'deki kök kömür yatakları işe koyulduğunda Kırgızistan metalürji ve kimya sanayi açısından çok zengin işletme haline gelecek. Bu hedefle Orta Asya'nın en büyük demir-çelik temeli oluşturulur.

Renkli madenlerden civa, antimon, kalay, volfram, bakır yatakları bulunuyor. En büyük civa, antimon yatakları Özbekistan'ın Nurata Dağlarından başlayarak Kırgızistan'ın Sarı-Caz ırmağına kadar (1000 km) uzanmaktadır. Kalay, kurşun yatakları Sarı-Caz'da, volfram Soñ-Köl'de, Çatkal'da, kalkopirit (bakır alaşımı) madenleri Çatkal dağlarında yer almaktadır.

Kaynaklar:

- Киселев С.В. Древняя история Южной Сибири. – М., 1951.
- Бичурин Н.Я. Собрания сведений о народах, обитавших в Средней Азии в древние времена. Т. I. – М.-Л., 1950.
- Кызласов Л.Р. История Южной Сибири в средние века. – М., 1984.
- Taskin V.S. Materialı po istorii syunnu (po kitayskim istoçnikam). Vıp. I.- M., 1968.
- Kyuner N.V. Kitayskie izvestiya o narodah Yujnoy Sibiri, Tsentralnoy Azii i Dalnego Vostoka. – М., 1961.
- Melioranskiy P. Pamyatnik v çest Kyul – tegina // Zapiski Vost. Otd. Russk. Arheologičeskogo obşestva. T. XII. Spb., 1899.
- Malov S.E. Pamyatniki drevnetyurkskoy pismennosti. – М.-Л., 1951. S.36.
- Bernştam A. İstoričeskoe proşloe kirgizskogo naroda. – Frunze, 1942. S.11-13.
- Karaev Ö. Pamyatnik v çest ‘Kirgizskogo sina’ v Sudji. // Vostoçniye avtorı o kirgizah.- Bişkek: Kirgızstan, 1994.
- Vasilyev D.D. Grafiçeskiy fond pamyatnikov tyurkskoy runičeskoy pismennosti Aziatskogo areala. – М., 1964.
- Radloff W.W. Die altturkischen Inschriften in der Mongolei. I und II Lief. St. Pbg. 1894.
- Karayev Ö. Vostoçniye avtorı o kirgizah. Bişkek: Kirgızstan, 1994.
- Кычанов Э.И. Кочевые государства от гуннов до манчжуров. – М., 1997.
- Ploskih V.M., Cunuşaliev D.D. İstoriz Kirgızov i Kirgızstana. – Bişkek: Paritet İfo, 2009.